

Robert Talaga

Sytuacja osób bezrobotnych w wieku 50+ na przykładzie rynku pracy powiatów grodzkich województwa zachodniopomorskiego w latach 2005-2009

Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu 27, 279-294

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROBERT TALAGA

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

**SYTUACJA OSÓB BEZROBOTNYCH W WIEKU 50+
NA PRZYKŁADZIE RYNKU PRACY POWIATÓW GRODZKICH
WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO
W LATACH 2005–2009**

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja różnic i podobieństw obrazu bezrobocia w Szczecinie, Koszalinie i Świnoujściu na tle całego województwa zachodniopomorskiego. W tym względzie artykuł został poprzedzony analizą potencjału demograficznego badanych jednostek samorządu terytorialnego. Opracowanie koncentruje się na wybranych kategoriach bezrobocia, porównując dane dotyczące osób bezrobotnych oraz okresy związane z ich największym napływem oraz odpływem. Odrębną część stanowi analiza osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia na lokalnym rynku pracy.

Wprowadzenie

Kategoria osób powyżej 50 r. życia jest istotną grupą będącą w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W Polsce panuje przekonanie, że osoby z grupy 50+ wolniej pracują i są mniej elastyczne od osób młodszych. Wielu pracodawców uznaje, że lepiej inwestować w ludzi młodych niż w pracowników, którzy za kilka lat lub kilkanaście lat przejdą na emeryturę. Potrzeba aktywizacji grupy osób powyżej 50 r. życia wynika głównie ze zmian, jakie dokonały się w ciągu ostatnich dwóch lat na rynku pracy. Pracodawcy coraz częściej skarżą się na brak wykwalifikowanej i doświadczonej kadry pracowniczej. Skutkuje to koniecznością intensyfikacji działań ukierunkowanych na pobu-

dzenie aktywności zawodowej wskazanej grupy osób bezrobotnych. W tych warunkach warto bliżej przyjrzeć się tym zjawiskom choćby w mniejszym, regionalnym aspekcie.

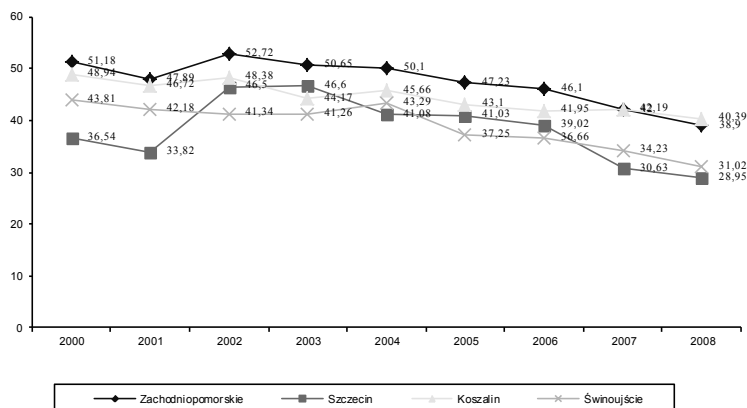
1. Skala bezrobocia w regionie

Malejąca łączna liczba osób bezrobotnych w latach 2005–2009 jest zjawiskiem, które ukształtowało się pod wpływem dwóch zdarzeń, a mianowicie rejestracji osób bezrobotnych i ich wyrejestrowania, co przebiegało w rozmaity sposób w poszczególnych miastach powiatowych, jak i w całym województwie zachodniopomorskim. Przełomowy w tym zakresie okazał się rok 2004, w których rosnąca liczba rejestrowanych nowych osób bezrobotnych po raz pierwszy była mniejsza niż jeszcze szybciej rosnąca liczba osób wyrejestrowanych. Tendencja do przewyższania liczby osób wyrejestrowanych nad osobami zarejestrowanymi została utrzymana w pozostałych latach badanego okresu, mimo że w latach 2007–2008 zaobserwowano wyhamowanie wskazanych pozytywnych procesów zachodzących na rynku pracy¹. Średnie wartości dla całego województwa zachodniopomorskiego ukształtowały się na poziomie 114,6% w 2000 r., aby obniżyć się do 79,9% w 2008 (116,8% w 2001, 108,2% w 2002, 100,6% w 2003, 95,7% w 2004, 92,4% w 2005, 82,3% w 2006, 74,3% w 2007, 79,9% w 2008). Wszystkie przytoczone przypadki łączy w bardzo istotny sposób rok 2004, w którym po raz pierwszy liczba rejestracji osób bezrobotnych była mniejsza niż liczba osób wyrejestrowanych.

Martwić może udział osób, które zostały wyrejestrowane ze statystyk osób bezrobotnych z powodu podjęcia przez nie pracy. W tym zakresie należy stwierdzić, że wskaźnik ten przekroczył niewiele ponad 50% dla całego województwa i to w latach, w których rosło zarówno bezrobocie, jaki i liczba osób rejestrowanych jako bezrobotne. Należy jednak mieć na względzie, że województwo zachodniopomorskie jeszcze w 2007 r. było drugim pod względem bezrobocia regionem w Polsce. Dane selekcyonowane na potrzeby niniejszej analizy wyraźnie ujawniły znacznie niższe bezrobocie w największych miastach regionu (miastach na prawach powiatu – tzw. powiatach grodzkich) w porównaniu z pozostałymi powiatami (tj. powiatami ziemskimi). Nie można również zapomnieć, że charakterystyczną cechą województwa zachodniopomorskiego było duże

¹ *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004–2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, www.wup.pl.

zróznicowanie poziomu bezrobocia w poszczególnych powiatach – dla przykładu, w badanym okresie przekroczyło ono 30% w powiecie białogardzkim i łobeskim, natomiast nie przekroczyło 20% w powiecie kołobrzeskim i polickim. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy był z pewnością fakt, że mieszkańcy powiatów posiadających dogodne połączenia transportowe znajdowali pracę w większych miastach regionu, co jedynie potwierdziło słabo rozwinięty rynek pracy poza obszarami dużych i wielkich miast. W tym zakresie może dziwić fakt, że najgorzej spośród badanych miast wypadł Szczecin, który w innych statystykach stanowi lokomotywę rozwoju dla całego regionu. Zaskakująco dobrze pod tym względem prezentował się Koszalin, który zmagął się w tym okresie z wyjątkowo dużą liczbą osób bezrobotnych.

Rys. 1. Procentowy udział osób wyrejestrowanych z powodu podjęcia pracy w ogólnej liczbie osób wyrejestrowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Szczecinie.

Podział osób bezrobotnych według ich wieku i wykształcenia oraz długość stażu pracy poszczególnych osób bezrobotnych nie zostaną przedstawione w niniejszym artykule, gdyż stanowią one zagadnienia, które jedynie pośrednio należą do tematu niniejszego artykułu, a ponadto zostały szczegółowo omówione w innym artykule poświęconym tylko i wyłącznie ogólnej sytuacji na rynku pracy powiatów grodzkich województwa zachodniopomorskiego².

² R. Talaga, *Bezrobocie miasta Szczecina na tle innych powiatów grodzkich województwa zachodniopomorskiego w latach 2000–2008* [tekst po recenzji przyjęty do publikacji w monografii przygotowywanej przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu].

Dla celów niniejszego artykułu istotne znaczenie mają wszystkie grupy wiekowe wyszczególnione w statystyce sprawozdawczej rynku pracy, które zachaczą częściowo o grupę osób, które ukończyły 50 lat, bądź wręcz w całości ją obejmują. Dla przykładu, na terenie województwa zachodniopomorskiego w grupie osób w wieku od 45 do 54 lat występowały zmienne tendencje. W mieście Szczecinie ta grupa wiekowa wśród ogólnej liczby osób bezrobotnych w latach 2000–2008 zmniejszyła się z 26,26% do 24,58%, pomimo iż od początku badanego okresu systematycznie rosła i w 2007 r. osiągnęła poziom 29,99%. W Świnoujściu w badanym okresie omawiana grupa wiekowa wzrosła z 22,31% do 28,52%, ale w latach 2004–2007 utrzymywała się na poziomie przekraczającym 30%, a w 2007 nawet osiągnęła wielkość 33,09% (32,14% w 2006, 30,99% w 2005, 31,08% w 2004). W Koszalinie ta grupa wiekowa wzrosła z 26,05% w 2000 r. do 31,41% w 2008, ale podobnie jak w innych miastach we wcześniejszych latach badanego okresu wskaźnik ten był wyższy i w 2006 r. wyniósł 33,41%, a w 2007 – 33,68%.

Grupa wiekowa 55–59 lat charakteryzowała się stałym znaczącym wzrostem, który w całym badanym okresie ponad czterokrotnie zwiększył procentowy udział tej grupy wśród wszystkich osób bezrobotnych. Odpowiednio wskaźnik ten wzrósł w Szczecinie z 2,58% do 10,77%, w Świnoujściu z 2,58% do 10,77%, a w Koszalinie z 2,36% do 14,04%. W tym zakresie warto zaznaczyć, że procentowy wzrost udziału tej grupy wiekowej w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w ostatnich trzech latach wiązał się z ilościowym spadkiem osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej o ponad 60%, choć i tak osiągnął poziom wyższy niż w pierwszych dwóch latach badanego okresu. Z tego chociażby względu należy uznać to zjawisko za niepokojące, gdyż z ludźmi w tym wieku wiąże się zwiększone zagrożenie wykluczeniem społecznym. Tym bardziej że są to ludzie w części nieobjęci wcześniejszymi emeryturami, które zlikwidowano w ramach zmian dotyczących zabezpieczenia społecznego³.

Wprawdzie zmiany takie należy uznać za słuszne, zarówno ze względów finansowych dla budżetu państwa, jak i ze względów społecznych, gdyż ludzie w tym wieku po odpowiednim dostosowaniu do wymagań rynku pracy mogą stanowić bardzo doświadczoną i w pełni wartościową siłę roboczą, z której

³ M. Żukowski, *Zatrudnienie i polityka społeczna w strategiach gospodarczych – przykład Unii Europejskiej*, w: *Gospodarka i finanse*, red. W. Przybylska-Kapuścińska, J. Szambelańczyk, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu nr 103, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2008, s. 75–89.

można korzystać przynajmniej w częściowym wymiarze czasu pracy, ale należy zaznaczyć, że wiążą się z nimi określone potrzeby tej grupy społecznej. Warto więc skierować dla tych ludzi większe środki finansowe w ramach aktywnej polityki zatrudnienia prowadzonej zarówno przez powiatowe, jak i wojewódzkie urzędy pracy, by zmniejszyć rozmiar pojawiającego się w tym zakresie niekorzystnego zjawiska.

Ostatnia grupa osób bezrobotnych ujętych w statystykach sprawozdawczych to osoby w wieku 60–64 lata. W omawianym okresie charakteryzowała się ona silnym, kilkukrotnym wzrostem w ogólnej liczbie osób bezrobotnych, której towarzyszyły podobne negatywne zjawiska jak w poprzedniej grupie wiekowej. W tych okolicznościach również tym ludziom należałoby poświęcić większe zainteresowanie i środki finansowe na zwalczanie pojawiających się niekorzystnych zjawisk, które przejawiały się wzrostem procentowym tej grupy bezrobotnych w badanym okresie w Szczecinie z 0,72 % do 2,25%, w Świnoujściu z 0,39% do 1,65%, a w Koszalinie z 0,52% do 2,57%.

2. Analiza bezrobocia wśród osób powyżej 50 r. życia

W badanym okresie w przypadku całego województwa zachodniopomorskiego dobrym zjawiskiem był znaczny spadek liczby osób w wieku 50+ liczony na koniec grudnia każdego roku, który w liczbach bezwzględnych wynosił: 35 470 w 2004 r., 30 868 w 2005, 29 488 w 2006, 24 901 w 2007, 20 101 w 2008⁴. Taka sytuacja oznaczała ponadczterdziestoprocentowy spadek liczby osób bezrobotnych w tym wieku. Dynamika zmian liczby osób bezrobotnych w wieku 50+ w okresie od 2005 do 2008 r. była zróżnicowana na terenie całego województwa. Największy spadek w tym zakresie zanotowano w miastach na prawach powiatu – w Szczecinie o 65,8% (najwięcej w województwie zachodniopomorskim), w Świnoujściu o 46,3%, a w Koszalinie o 37,5%. Odpowiednio miało to przełożenie na liczbę osób bezrobotnych w wieku 50+, która w mieście Szczecinie zmniejszyła się z 5976 w 2005 r. do 5631 w 2006, do 3488 w 2007 i aż do 2041 w 2008 r. W Koszalinie spadek był znacznie mniejszy, gdyż dotyczył obniżenia liczby bezrobotnych z 2225 w 2005 r., 2115 w 2006, 1844 w 2007 i do 1391 w 2008. Podobna sytuacja miała miejsce w Świnoujściu, gdzie spadek ilościowy dotyczył zmniejszenia

⁴ Analiza sytuacji osób bezrobotnych po 50 r. życia w województwie zachodniopomorskim, WUP w Szczecinie 2008, www.wup.pl.

liczby bezrobotnych w wieku 50+ z 655 w 2005 r., 626 w 2006, 539 w 2007 i do 352 w 2008.

Dla pełnego obrazu całego województwa i miast na prawach powiatu należy jednak zaznaczyć, że tendencja malejąca nie dotyczyła wszystkich powiatów, gdyż w okresie od 2005 r. do 2007 w niektórych przypadkach odnotowano wzrost liczby bezrobotnych w tej kategorii wiekowej, np.: w powiecie świdwińskim, kamieńskim i stargardzkim⁵.

Spadek liczby osób bezrobotnych w tej kategorii wiekowej miał jednocześnie wpływ na procentowy udział osób w wieku 50+ w ogólnej liczbie osób bezrobotnych. Szybszy spadek ogólnej liczby osób bezrobotnych w stosunku do osób w omawianej kategorii wiekowej spowodował jednak, że wskaźnik ten wzrastał. Dla przykładu, w województwie zachodniopomorskim z 16,9% w 2004 r., 18,28% w 2005, 21,2% w 2006, do 24,1% w 2007, a w 2008 r. ustabilizował się na poziomie 24,24%. Natomiast w poszczególnych miastach na prawach powiatu sytuacja wyglądała znacznie gorzej, dla porównania, w Szczecinie zanotowano spadek z 21,6% w 2004 r. do 27,6% na koniec 2008, w Koszalinie z 21,6% w 2004 r. do 35,9% na koniec 2008, w Świnoujściu z 20,1% w 2004 r. do 29,2% na koniec 2008. Jednocześnie najmniejszy udział osób w tej kategorii wiekowej wśród wszystkich osób bezrobotnych w całym województwie zachodniopomorskim zanotowano w powiecie stargardzkim – odpowiednio 14,8% w 2004 r. i 19,3% w 2008.

3. Rejestracja i wyrejestrowania bezrobotnych 50+

Rejestracja osób bezrobotnych i ich wyrejestrowanie stanowią czynniki kształtujące poziom bezrobocia w poszczególnych powiatach grodzkich na tle całego województwa zachodniopomorskiego. Przyrost liczby rejestrowanych osób bezrobotnych w wieku 50+ w stosunku do liczby wyrejestrowywanych w tej kategorii był do siebie zbliżony w poszczególnych latach, choć towarzyszyły mu pewne zjawiska charakterystyczne dla poszczególnych powiatów grodzkich. W 2005 r. wskaźnik przyrostu wyniósł 114,04% w Szczecinie, 112,10% w Koszalinie, 101,79% w Świnoujściu i 108,8% w całym województwie. W tym jedynie miasto Świnoujście miało wskaźnik mniejszy niż średnia całego województwa, ale już w roku następnym spadki doprowadziły do odwrócenia całej sytuacji, a mianowicie wskaźnik ten w Świnoujściu

⁵ *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004–2008, op.cit., s. 26.*

ukształtował się na poziomie 95,11% i był wyższy niż średnia dla całego województwa, która wyniosła 94,41% – poniżej tego poziomu ukształtował się również omawiany wskaźnik w pozostałych powiatach grodzkich: 93,24% w Koszalinie i 91,56% w Szczecinie. W 2007 r. doszło do kolejnej zmiany, gdyż średnia dla całego województwa wyniosła 84,37%, a powyżej niej ukształtował się wskaźnik w Świnoujściu – 85,94% i w Koszalinie – 85,15%, podczas gdy w Szczecinie był on już niższy prawie o jedną trzecią i wyniósł 64,30%. W 2008 r. wskaźnik ten utrzymał się na podobnym niskim poziomie w Szczecinie, gdzie wyniósł 65,40%, a do niego zbliżyła się średnia dla całego województwa, która wyniosła 69,71%. Spadki w pozostałych miastach miały inny przebieg, gdyż wskaźnik ten w Koszalinie wyniósł 72,07% i był najwyższy w całym województwie, a w Świnoujściu wyniósł 52,75% i był najniższy wśród analizowanych jednostek samorządu.

W Szczecinie dla przykładu taka sytuacja przełożyła się na wzrost liczby wyrejestrowanych osób bezrobotnych w tej kategorii wiekowej każdego roku: z 3499 w 2005 r., 4091 w 2006, 6004 w 2007 i 3136 w pierwszej połowie 2008, zjawisku temu towarzyszył spadek rejestrowanych nowych osób bezrobotnych w tym wieku z 3990 w 2005 r., 3746 w 2006, 3861 w 2007 i do 2051 w pierwszej połowie 2008. Jednocześnie w grupie tej malała grupa osób w tej kategorii wiekowej rejestrowanych jako bezrobotne po raz pierwszy: 781 w 2005 r., 607 w 2006, 491 w 2007, 258 w 2008.

W mieście Koszalinie wzrastała również liczba wyrejestrowanych osób bezrobotnych w wieku 50+ z 1437 w 2005 r., 1654 w 2006, 1826 w 2007 i do 967 w pierwszej połowie 2008. Zjawisku temu towarzyszył spadek liczby rejestrowanych osób bezrobotnych w tej kategorii wiekowej z 1611 w 2005 r., 1544 w 2006., 1555 w 2007, 697 w pierwszej połowie w 2008. W grupie tej malała równocześnie grupa osób w tej kategorii wiekowej rejestrowana jako bezrobotne po raz pierwszy z 184 w 2005 r., 149 w 2006, 127 w 2007 i 61 osób w pierwszej połowie 2008.

W mieście Świnoujściu sytuacja wyglądała nieco inaczej, gdyż liczba osób wyrejestrowanych w tej kategorii wiekowej z 670 w 2005 r. spadła do 594 w 2006, a następnie spadła do 594, aby wzrosnąć w roku następnym do 619, a w pierwszej połowie 2008 uzyskać wartość 436 osób. Tej rozchwianej tendencji towarzyszyła zmniejszająca się ilościowo grupa osób rejestrowanych jako bezrobotne w tej kategorii wiekowej z 682 w 2005 r., 565 w 2006, 532

w 2007, do 230 w pierwszej połowie 2008. Jednocześnie w grupie tej malała grupa osób rejestrowanych jako bezrobotne po raz pierwszy: 107 w 2005 r., 86 w 2006, 72 w 2007, 29 osób w pierwszej połowie 2008 r.⁶

W całym województwie zachodniopomorskim w liczbach bezwzględnych wzrost wyrejestrowanych osób bezrobotnych przedstawiał się następująco: 21 434 w 2005 r., 24 728 osób w 2006, 29 355 osób w 2007, 16 174 osoby w 2008 r. Jednocześnie zjawisku temu towarzyszył spadek liczby osób rejestrowanych jako bezrobotne, przedstawiał się on następująco: 23 331 osób w 2005 r., 23 348 w 2006, 24 768 w 2007, 11 276 osób w 2008 r. Przy czym zjawisku temu towarzyszyło zjawisko malejącej grupy osób rejestrowanych po raz pierwszy jako bezrobotne: 2779 w 2005 r., 2472 w 2006, 2049 w 2007, 1014 osób w pierwszej połowie 2008 r.

W badanym okresie wzrastała liczba bezrobotnych po 50 r. życia uczestniczących w aktywnych formach przeciwdziałania bezrobociu, którzy stanowili coraz większą część wszystkich bezrobotnych biorących udział w aktywnych formach przeciwdziałania bezrobociu (w 2005 r. było ich 10,8%, w 2006 – 12,9%, w 2007 – 15,4% , a w pierwszym półroczu 2008 r. – 17,3%). W liczbach bezwzględnych było to: 3864 osoby w 2005 r., 5015 w 2006, 6332 w 2007 oraz 3870 osób w pierwszym półroczu 2008 r. Dynamika wzrostu tej grupy osób w uczestnictwie w programach aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu zwiększyła się więc prawie dwukrotnie, podczas gdy przyrost wszystkich osób biorących udział w tych formach pomocy państwa był znacznie niższy (35 710 w 2005 r., 39 000 w 2006, 41 053 w 2007, 22 346 w pierwszym półroczu 2008 r.).

4. Długość pozostawania bez pracy osób w wieku powyżej 50 r. życia

Pomimo spadającej liczby osób bezrobotnych w wieku 50+, które pozostawały bez pracy powyżej 24 miesięcy (14 788 w 2005 r., 13 197 w 2006, 9542 w 2007, 7272 w 2008 r.) spadek liczebności wszystkich osób długotrwale bezrobotnych był znacznie szybszy, co spowodowało, że zwiększał się procentowy udział osób długotrwale bezrobotnych w wieku 50+ w ogólnej liczbie osób długotrwale bezrobotnych (16,6% w 2005 r., 31,3% w 2006, 35,7% w 2007, 37,1% w 2008).

⁶ *Struktura bezrobocia w gminach w 2005 r.*, WUP w Szczecinie; *Struktura bezrobocia w gminach w 2006 r.*, WUP w Szczecinie; *Struktura bezrobocia w gminach w 2007 r.*, WUP w Szczecinie; *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.*, WUP w Szczecinie; *Struktura bezrobocia w gminach w 2009 r.*, WUP w Szczecinie; www.wup.pl.

Tabela 1

Powody wyrejestrowania bezrobotnych osób po ukończeniu 50 r. życia

Miejsce	Szczecin			Koszalin			Świnoujście			Zachodniopomorskie						
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Rok	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Liczba osób wyrejestrowanych	3499	4091	6004	3136	1437	1654	1826	967	670	594	619	436	21434	24728	29355	16174
W tym podjęcia pracy	1323	1490	1680	853	637	686	703	356	-	198	204	148	10128	11078	11833	6317
W tym aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu	266	393	550	276	164	240	268	160	62	38	53	13	3864	5015	6332	3870
Prace subsydiowane (razem)	159	239	348	188	89	114	120	61	17	4	2	2	2603	2664	3205	1808
Prace interwencyjne	10	51	31	14	56	57	80	33	1	1	0	0	995	990	915	492
Roboty publiczne	129	167	267	144	21	23	12	11	12	0	0	1	1401	1395	1829	1108
Podjęcie działalności gospodarczej	14	10	14	13	9	12	6	4	4	3	2	0	86	126	159	99
Podjęcie pracy w ramach refundacji kosztów zatrudnienia	6	10	36	17	0	19	17	11	0	0	0	1	106	143	294	89
Inne	0	1	0	0	3	3	5	2	0	0	0	0	13	10	8	20
Rozpoczęcie szkolenia	104	139	153	64	72	93	102	45	38	25	34	6	647	641	923	466
Rozpoczęcie przygotowania zawodowego w miejscu pracy	3	4	17	6	3	15	11	10	7	9	9	2	614	591	813	463
Rozpoczęcie pracy społecznie użytecznej	bd.	11	32	18	bd.	18	35	44	bd.	0	8	3	bd.	1119	1391	1133

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Szczecinie.

Podobnie było w przypadku osób, które pozostawały bez pracy w okresie od 12 do 24 miesięcy, których liczba spadała (4986 osób w 2005 r., 4473 osoby w 2006, 3671 osób w 2007, 3002 osoby w 2008), ale ze względu na szybsze tempo spadku liczebności wszystkich osób pozostających bez pracy przez taki okres znacznie zwiększał się procentowy udział osób w wieku 50+ w ogólnej liczbie osób bezrobotnych pozostających bez pracy przez taki okres (18,8% w 2005 r., 20,7% w 2006, 24% w 2007, 37,1% w 2008).

Inaczej było w przypadku osób w wieku 50+ pozostających bez pracy w okresie od 6 do 12 miesięcy, których liczba spadła początkowo, a następnie rosła (3805 osób w 2005 r., 3732 w 2006, 3125 w 2007, 4069 w 2008), co jednak na tle takich samych tendencji dotyczących liczby wszystkich osób bezrobotnych pozostających bez pracy przez okres od pół roku do roku w województwie zachodniopomorskim spowodowało wzrost procentowy udziału tej grupy wiekowej w ogólnej liczbie osób bezrobotnych pozostających bez pracy przez wspomniany okres (15,7% w 2005 r., 18,5% w 2006, 21,3% w 2007, 23,8% w 2008).

Silny wzrost, a następnie powolny spadek charakteryzował grupę osób w wieku 50+ pozostającą bez pracy w okresie od 3 do 6 miesięcy (2572 osoby w 2005 r., 2838 w 2006, 2741 w 2007, 2493 w 2008), co przy dodatkowym spadku liczebności wszystkich osób pozostających bez pracy przez taki czas w badanym okresie spowodowało, że również wzrósł procentowy udział tych osób w ogólnej liczbie osób bezrobotnych pozostających bez pracy przez taki okres (11,3% w 2005 r., 14,7% w 2006, 17,2% w 2007, 20,6% w 2008).

Pomimo na pozór podobnej sytuacji wśród osób w wieku 50+ pozostających bez pracy w okresie od 1 do 3 miesięcy, gdzie zanotowano wzrost, a następnie spadek poniżej stanu wyjściowego liczebności (3334 osoby w 2005 r., 3460 osób w 2006, 3808 osób w 2007, 1880 osób w 2008), szybki spadek liczebności wszystkich osób pozostających bez pracy przez taki czas w badanym okresie spowodował, że wzrósł procentowy udział takich osób w ogólnej liczbie osób bezrobotnych pozostających bez pracy przez taki okres, ale w ostatnim roku zanotowano jego obniżenie do poziomu jednak znacznie wyższego niż w roku wyjściowym (11,9% w 2005 r., 14,3% w 2006, 18,8% w 2007, 16,8% w 2008).

Takie same zjawiska jak w przypadku ostatniej omawianej grupy można było zanotować wśród osób w wieku 50+, które pozostawały bez pracy w okresie do 1 miesiąca (1383 osoby w 2005 r., 1788 w 2006, 2014 w 2007,

1267 w 2008). Spadek liczebności wszystkich osób pozostających bez pracy przez taki czas w badanym okresie spowodował jednak, że wzrósł procentowy udział takich osób w ogólnej liczbie osób bezrobotnych pozostających bez pracy przez taki okres oraz jego wyhamowanie w ostatnim roku badanego okresu (12% w 2005 r., 15,6% w 2006, 19,4% w 2007, 14,3% w 2008).

5. Wykształcenie osób bezrobotnych w wieku 50+

Pomimo spadku liczebności osób w wieku 50+ z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (w 2005 r. było ich 16 765, w 2006 – 15 496, w 2007 – 12 789, w 2008 – 9794) można było zaobserwować wzrost procentowy grupy osób z grupy 50+ z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych z takim wykształceniem, która spadała znacznie szybciej (w 2005 r. – 25,8%, w 2006 – 28,8%, w 2007 – 32,3%, w 2008 – 32,6%).

Podobnie wyglądała sytuacja wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, których liczebność spadała (w 2005 r. było ich 7578, w 2006 – 7351, w 2007 – 6258, w 2008 – 5229), przy jednoczesnym wzroście procentowym całej grupy osób w wieku 50+ z wykształceniem zasadniczym zawodowym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych z takim wykształceniem, której liczebność spadała jeszcze szybciej (w 2005 r. – 14,8%, w 2006 – 18,2%, w 2007 – 21,6%, w 2008 – 23,3%).

Identyczne tendencje były charakterystyczne dla grupy osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, których liczebność malała (w 2005 r. było ich 4376, w 2006 – 4382, w 2007 – 3888, w 2008 – 3332), a wzrastał procentowy ich udział w ogólnej liczbie osób bezrobotnych z takim wykształceniem (w 2005 r. – 14,2%, w 2006 – 17,2%, w 2007 – 20,1%, w 2008 – 21,5%).

Trochę inaczej było w przypadku osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, których liczebność spadała (w 2005 r. było ich 1503, w 2006 – 1561, w 2007 – 1349, w 2008 – 1136), ale wzrost procentowy tej grupy osób w ogólnej liczbie osób bezrobotnych z takim wykształceniem został zahamowany w ostatnim roku (w 2005 r. – 10,7%, w 2006 – 12,9%, w 2007 – 14,0%, w 2008 – 13,8%).

Takie same zjawiska jak w przypadku ostatniej grupy można była zaobserwować wśród osób z wykształceniem wyższym, których liczba spadała (w 2005 r. było ich 646, w 2006 – 698, w 2007 – 617, w 2008 – 512), a procentowy wzrost w ogólnej liczbie osób bezrobotnych z takim wykształceniem został

ostatecznie zahamowany w ostatnim roku badanego okresu (w 2005 – 8,5%, w 2006 – 10,0%, w 2007 – 10,8%, w 2008 – 10,6%).

6. Staż pracy osób bezrobotnych w wieku 50+

Największą liczebnie grupę osób w wieku 50+ stanowiły osoby ze stażem pracy od 20 do 30 lat, pomimo że liczba ich spadała (w 2005 r. było ich 10 380, w 2006 – 9629, w 2007 – 8129, w 2008 – 6555), przy jednocześnie rosnącym ich odsetku wśród wszystkich osób bezrobotnych z takim stażem pracy (w 2005 – 53,3%, w 2006 – 60,3%, w 2007 – 68%, w 2008 – 70,5%).

Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły osoby bezrobotne w wieku 50+ ze stażem pracy od 10 do 20 lat, lecz także i w tym przypadku zaobserwowano niewielki spadek ich liczebności (w 2005 r. było ich 5389, w 2006 – 5409, w 2007 – 4964, w 2008 – 4068). Jednocześnie zjawisku temu towarzyszył rosnący odsetek takich osób w ogólnej liczbie osób z takim stażem pracy (w 2005 r. 21,8%, w 2006 – 26,4%, w 2007 – 32,1%, w 2008 – 33,8%).

Trzecią grupą pod względem liczebności była grupa osób w wieku 50+ ze stażem pracy do 1 roku, która jednak gwałtownie spadała w badanym okresie (w 2005 r. było ich 5132, w 2006 – 4684, w 2007 – 3612, w 2008 – 2719), przy jednoczesnym zwiększaniu ich udziału w ogólnej liczbie osób bezrobotnych z tego rodzaju stażem (w 2005 – 17,4%, w 2006 – 19,1%, w 2007 – 20,3%, w 2008 – 20,1%). Warto przy tym zaznaczyć, że grupa osób bezrobotnych była zdominowana przez kobiety, co dodatkowo charakteryzuje strukturę tego rodzaju bezrobocia.

Czwartą grupę osób bezrobotnych w wieku 50+, która wyraźnie wyróżniała się pod względem liczebności na tle pozostałych, stanowiły osoby z ponadtrzydziestoletnim stażem pracy (w 2005 r. było ich 2554, w 2006 – 2469, w 2007 – 2054, w 2008 – 1804). W przypadku osób z takim stażem pracy uwidoczniła się jednak całkowita dominacja osób w wieku 50+, które stanowiły: w 2005 – 92,1%, w 2006 – 94,0%, w 2007 – 95,7%, w 2008 – 96,4%.

Dwie pozostałe grupy osób bezrobotnych w wieku 50+ w podziale według kryterium stażu pracy zachowały się bardzo podobnie i podążały za ogólnym trendem wyznaczonym w tym zakresie przez opisane już grupy, nie wyróżniając się jednocześnie żadnymi szczególnymi cechami. Mianowicie zanotowano spadek liczebności osób w wieku 50+ ze stażem pracy od 1 r. do 5 lat (w 2005 r. było ich 2687, w 2006 – 2672, w 2007 – 2220, w 2008 – 1717)

przy jednoczesnym wzroście procentowym tej grupy wiekowej wśród osób z takim stażem pracy (w 2005 r. 8,4%, w 2006 – 10,1%, w 2007 – 11,0%, w 2008 – 10,7%). Podobnie było w przypadku osób w wieku 50+ ze stażem pracy od 5 do 10 lat, których liczba malała (w 2005 r. było ich 2304, w 2006 – 2290, w 2007 – 1964, w 2008 – 1573) przy jednoczesnym ich wzroście procentowym wśród wszystkich osób z takim stażem pracy (w 2005 r. 10,6%, w 2006 – 12,6%, w 2007 – 14,6%, w 2008 – 15%).

7. Przyczyny małej mobilności zawodowej osób powyżej 50 r. życia

Jak wynika z badań przeprowadzonych dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wśród wszystkich krajów Unii Europejskiej tylko w Polsce i Hiszpanii ponad 60% ludzi w wieku 54–60 lat chce iść na emeryturę tak wcześnie, jak to możliwe⁷. W Polsce ludzie chcą jak najwcześniej skończyć karierę zawodową z powodu poczucia zmęczenia w znacznym stopniu spowodowanego brakiem właściwej polityki zarządzania wiekiem w firmach oraz brakiem perspektyw, niedostosowaniem pracy do ich zmieniających się możliwości fizycznych, stanem zdrowia, konkurencją ze strony młodszych pracowników, naporem nowych technologii oraz presją pracodawców, którzy chcą się pozbyć pracowników w wieku ochronnym i wolą zatrudnić młodego, wykwalifikowanego pracownika, często bardziej dyspozycyjnego, mniej zarabiającego, zamiast inwestować w podniesienie kwalifikacji starszych pracowników, postrzeganych jako mniej energicznych, opornych na zmiany.

Badania empiryczne dowodzą, że nie ma faktycznego związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy starzeniem się a obniżaniem zdolności do pracy. Tak powstaje błędne koło, pracodawca nie inwestuje w podniesienie kwalifikacji pracownika, bo spodziewa się, że on szybko przejdzie na emeryturę, a pracownik nie wierzy w siebie i czuje się zagrożony oczywistym dla niego brakiem wiary w jego możliwości, widzi w tym groźbę zwolnienia, więc stara się przejść na emeryturę, by zapewnić sobie jakieś dochody. Powstaje więc pytanie, dlaczego 50-latkowie powinni pracować? Po pierwsze i przede wszystkim dla samych siebie, dla wyższych emerytur – w nowym systemie emerytalnym istotne jest nie tylko, jakie oszczędności emerytalne każdy z nas zgromadził, ale też jak długo pracował, w ostatnich latach przed emeryturą wartość zgromadzonego na starość kapitału najbardziej rośnie.

⁷ www.plus50.pl.

Po drugie przejście na emeryturę to zmiana trybu życia, zerwanie więzi społecznych, z badań wynika, że ludzie najpierw marzą o emeryturze, bo emerytura postrzegana jest jako zasłużony wypoczynek. Najczęściej dopiero po przejściu na emeryturę przekonują się, że nie byli na nią gotowi, że nie jest tym, czego oczekiwali, że tęsknią za kontaktami z pracy, za aktywnością, a nie wszyscy odnajdują się wyłącznie w rolach rodzinnych, wiele osób po przejściu na emeryturę traci swoje więzi społeczne, często związane ze środowiskiem pracy, co rodzi ryzyko poczucia osamotnienia, depresji oraz wykluczenia społecznego.

Po trzecie zmienia się struktura demograficzna ludności, Polacy starzeją się, do 2035 spadnie zarówno liczba dzieci, jak i osób do 44 r. życia, a wzrastać będzie liczba osób po 45 r. życia oraz w wieku emerytalnym. Osoby po 50 r. życia są po prostu potrzebne na rynku pracy.

Po czwarte odchodzący na wczesne emerytury, renty czy bezrobocie 50-latkowie wcale nie zwalniają miejsca pracy dla młodych, za to wydatki na ich świadczenia obciążają wszystkich pracujących, zwłaszcza młodych, w efekcie w Polsce bardziej wspiera się starsze pokolenia, a najbardziej zagrożone biedą są młode rodziny, młodzież i dzieci.

Po piąte wyższe wydatki na transfery skierowane do starszych osób ograniczają możliwości zwiększania wsparcia ze strony budżetu państwa innych grup ludności, w szczególności dzieci i młodzieży. Polska należy do krajów UE, w których ryzyko ubóstwa osób starszych jest najniższe, a ryzyko ubóstwa dzieci i młodzieży – najwyższe. Niezbędna jest stopniowa zmiana struktury wydatków społecznych tak, aby doprowadzić do uzyskania równowagi międzypokoleniowej i ograniczenia ryzyka ubóstwa dzieci.

Po szóste wczesne odchodzenie 50-latków z pracy prowadzi do utraty istotnych zasobów kapitału ludzkiego, które zgromadzili, jednym słowem tracimy ich wiedzę, doświadczenie, całe bogactwo ich kwalifikacji zawodowych.

Po siódme wydłużanie aktywności zawodowej pracowników po 50 r. życia należy do priorytetowych działań krajów Unii Europejskiej. Zgodnie z założeniami *Strategii lizbońskiej* przyjętej przez kraje UE w 2000 r., jednym z celów Unii jest osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 55–64 lat na poziomie nie niższym niż 50%.

8. Propozycje zmian

Według niektórych prognoz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w 2011 r. na 100 pracujących Polaków może przypaść aż 56 niepracujących⁸. Wśród niepracujących są głównie osoby po 50 r. życia. Taka sytuacja może spowodować wzrost kosztów utrzymania państwa, a w konsekwencji wyższe podatki i coraz niższe emerytury. Jednym z pomysłów przeciwdziałania takiej sytuacji jest właśnie aktywizacja osób po 50 r. życia i jak najdłuższe utrzymanie ich na rynku pracy, gdyż stanowi ona największą grupę niepracujących. W tym względzie podkreśla się potrzebę podwyższenia wieku emerytalnego, który wynosi 65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet. Jednocześnie definitywnie zaprzestano promowania rozwiązań zachęcających do wcześniejszego przechodzenia na emeryturę.

Przedłożony przez ministra pracy i polityki społecznej, a przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 października 2008 r. program „Solidarność pokoleń 50+” ma przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu, jakie spotyka ludzi w tym wieku. Ich edukacja ma być kluczem do ich aktywizacji na rynku pracy. Nie jest to zadanie proste, gdyż w powszechnej opinii pracodawców ludzie po 50 r. życia są niedołążni, chodzą często na zwolnienia lekarskie, mają kłopoty z pamięcią albo nie potrafią obsługiwać komputera. Celem programu jest wzrost zatrudnienia osób powyżej 50 r. życia do 40% w ciągu 5 lat, a w dalszej perspektywie do 50% do 2020 r. Oznaczałoby to powrót na rynek pracy 800 tys. osób między 55 a 64 rokiem życia tylko do 2013 r. Obecnie pod tym względem zajmujemy ostatnie miejsce w UE, gdyż tylko 28% osób w wieku 55–64 lat jest aktywnych zawodowo, choć w 1997 r. było ich 34%. Jednocześnie tylko 20% Polek w wieku powyżej 55 r. życia jest aktywnych zawodowo. Według Rady Legislacyjnej, która jest organem opiniodawczo-doradczym prezesa Rady Ministrów i Rady Ministrów program, pomimo kilku mankamentów, zasługuje na przyjęcie⁹.

Niezaprzeczalną zaletą programu „50+” jest publiczna dyskusja o zaletach grupy pięćdziesięciolatków jako pracowników, którzy do tej pory z założenia byli dyskryminowani. Dzisiejsi pięćdziesięciolatkowie w czasie,

⁸ www.mpips.gov.pl.

⁹ Opinia z dnia 21 kwietnia 2008 r. o programie „Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+”, „Przegląd Legislacyjny” 2008, nr 3, s. 92–95.

gdy zmienił się ustrój polityczny i gospodarczy, zaledwie przekroczyli trzydziestkę. Skoro przez lata świetnie sobie radzili, nie ma powodu, by teraz okazali się nieefektywni z racji wieku, zwłaszcza że rząd promuje wydłużenie okresu zatrudnienia jako ratunek dla systemu ubezpieczeń społecznych. Być może nagłośnienie programu „50+” i przedstawianie takich pracowników jako sprawnej i wartościowej grupy przyczyni się także do zmiany nastawienia pracodawców, którzy dotąd oczekiwali, że osoba osiągająca uprawnienia emerytalne natychmiast przejdzie na emeryturę, choćby miała ochotę i siły dalej pracować.

**SITUATION OF THE UNEMPLOYED AGED 50+
EXAMPLE OF THE TOWNSHIPS' LABOUR MARKET
IN WEST POMERANIAN VOIVODSHIP IN 2005-2009**

Summary

The purpose of this article is to present differences and similarities of labour market in cities Szczecin, Koszalin and Świnoujście in the background of zachodniopomorskie voivodeship. At the beginning it deals with analysis of demographic potential mentioned cities. Furthermore, analysed characteristic of local labour market concentrates on selected categories of unemployment and moments of increase and decrease unemployed persons. Another part of article is devoted to analyze structure of unemployed persons after 50 years old in local labour market.

Translated by Robert Talaga